Recente literatuur op een rijtje

Op Aruba wordt meer geschreven en gepubliceerd dan men denkt

ORANJESTAD — Wordt er op Aruba geschreven en gepubliceerd? Jazeker! Al zal een Arubaanse auteur niet gauw materieel rijk worden van het produceren van boeken, zijn geestelijke verrijking is zó belangrijk dat hij het schrijven niet kan nalaten. Is niet in elke persoon ergens *deep down* een dichter verborgen? En die uit zich in het multilinguale Aruba in diverse talen. Welke mogelijkheden gebruiken Arubaanse auteurs om hun geesteskinderen het licht te doen zien?

= door Wim Rutgers =

Traditiegetrouw publiceerde een Arubaanse auteur in eigen beheer, geheel op eigen initiatief en kosten. Hij bracht het manuscript naar de drukker en zorgde vervolgens zelf voor de verspreiding ervan. Het financiële risico lag helemaal bij hemzelf. Ook nu nog gebeurt dit vaak.

Zo verschenen er de laatste jaren dichtbundels van Ruben Odor: *'Mi bida y aids'* (1993) die gedichten in het Papiaments en Nederlands bevatten en Eduardo N. Curet: *'Abrojos'* (1994) die geheel in het Spaans is. Frank Williams publiceerde een Engels-Papiamentstalige gedichtenbundel *'Antología di Cariño'* (1993) en twee verzamelingen met korte verhalen: *'Regalo di fantasia'* (1989) en *'Alma transparente'* (1994).

Ook op niet-literair gebied wordt er in eigen beheer gepubliceerd. Wim Koopmans, Errol Sjak-Shie en Glenn Thodé, die in 1994 afstudeerden aan de Universiteit van Aruba publiceerden hun scripties gezamenlijk onder de titel 'Milieu en ruimtelijke ordening in Aruba'.

Wie het financiële risico van het in eigen beheer niet kan of wil dragen, moet andere wegen zoeken. Zo'n mogelijkheid is bijvoorbeeld Fundini die eind 1994 de inleidingen van de op Aruba gehouden CLACSO-conferentie publiceerde: *'The future status of Aruba and the Netherlands Antilles'*.

De meest actieve publicist is ongetwijfeld *Diario*-redacteur Jossy Mansur. Hij publiceerde vorig jaar niet minder dan een dozijn sprookjesboeken in het Papiaments en gaf in 1995 al weer twee nieuwe omvangrijke werken uit: *'Evento-Historia y Personahe'* en *'Frasenan, dichonan y proverbionan famoso'*.

De Universiteit van Aruba geeft een reeks 'Arubaanse verkenningen' uit waarin tot nu toe zes nummers verschenen. Twee recente zijn die van David Kock & A.E. Hartevelt: 'Een eenvoudige strafzaak volgens het wetboek van Strafvordering van Aruba en de Nederlandse Antillen' en die van Renée van Aller over 'De slavernij in de kolonie Curaçao en onderhorigheden'.

De eerste officiële Arubaanse uitgeverij Charuba is sinds het midden van de jaren tachtig actief. Zij publiceerde in samenwerking met het Nederlandse Leopold jeugdboeken van Desiree Correa: 'Mosa's eiland', Josette Daal: 'Warwind', Frances Kelly: 'Wikikirikiki', en onder redactie van IPA-docente Joyce Pereira enkele vertalingen in het Papiaments van een drietal kinderboeken van Miep Diekmann: *'Nildo y e luna'*, *'Jossy ta bira Indjan'* en *'Shon Carco'*.

Daarnaast gaf Charuba studies uit betreffende verschillende onderwerpen en vakgebieden, onder meer over politiek, milieu en literatuur. Ted Schouten beschreef in 'Boy, een Antilliaanse jongen in het Nederlands verzet' leven en dood van de bekende Arubaanse verzetsheld Boy Ecury. Recent verscheen een prentenboek dat in het Papiaments bewerkt werd door Eveline Ruiz-Croes: *'E Indjan chiki'*.

'Tien planten om de hoek' van Dirk Jan Boerwinkel is het eerste van een nieuwe reeks *'Edicio Educativo'* waarin Charuba in samenwerking met de afdeling Curriculum Ontwikkeling van directie Onderwijs korte studies zal publiceren uit de Arubaanse *herencia cultural*. Er staan nummers over de goudwinning, negentiende eeuwse slavernij en jeugdliteratuur op stapel.

Buiten de landsgrenzen wordt er sinds enkele jaren onder moederlandse paraplu gepubliceerd. Zo bracht Denis Henriquez zijn eerste Nederlandstalige roman 'Zuidstraat' in 1992 bij De Bezige Bij onder. Frances Kelly publiceerde haar tweede jeugdboek: 'Een reuze heksentoer' in 1988 bij Leopold, bij welke uitgever ook Richard Piternella zijn 'Niet huilen bij de zee' (1987) en in 1995 'Toch naar het carnaval' onderbracht.

Olga Orman's bewerking van Jos van Hest & Zheng Gu: *'E biaha largu pa Djeipei'* verscheen ter gelegenheid van het Arubaanse kinderboek- en filmfestival in oktober 1994 bij het Amsterdamse Kommunikatie- en Onderwijsprojekt ABC/KOM Op.

Werd er vroeger nog wel eens gezegd dat er op Aruba nauwelijks geschreven en in het geheel niet gepubliceerd werd, dan is dat iets van de verleden tijd. Aruba kreeg in 1993 zoveel aandacht op de Frankfurter Buchmesse dat het een jaar later opnieuw door de organisatie werd uitgenodigd deel te nemen. Wie in Nederland op de hoogte wil blijven omtrent recente publicaties van en over Aruba kan zich wenden tot Translanta (Transpôt van literatuur van de Nederlandse Antillen en Aruba), postbus 1095, 9701 BB Groningen.



■GUSTAVE NOUEL

Arubaanse kunstenaars actief

Genoeg tentoonstellingen om aan culturele trekken te komen

ORANJESTAD — Na de succesvolle tentoonstelling van Osaira Muyale die met haar bijzondere werkstukken en bijbehorende gedichten hoge ogen gooide, zijn de blikken nu gericht op de expo abstracte werken van Renwick Heronimo en Giolina Molina (schilderijen van groot formaat), die in navolging van Muyale dit jaar in respectievelijk mei en september in Galerie/Atelier Eterno in de Emanstraat exposeren.

=door Heleen Bongers =

Galerie Artishock presenteert eind deze maand de werken van Naydene Gonnella, die zowel in Canada als in Italië studeerde. Op haar zeventiende begon Gonnella haar studie in Canada. Zij deed mee aan diverse groepsexposities daar, en woont nu op Aruba. Haar expo is 'zeer de moeite waard en goed betaalbaar' zei Artishock's Frans van der Zee over Gonnella's werk.

Wanneer Alida Martinez zal exposeren in de galerie is nog niet bekend. Haar werk is intrigerend, soms verwonderend. Enkele van Martinez' werkstukken zijn permanent te zien in Galerie Artishock. Andere kunstenaars die de galerie representeert zijn: Piet Warffemius, Anton Vrede, John Lie a Fo, H. Sadqui, Charles Fazzino en Gustave Nouel, die onlangs zijn wervelende carnavalsschilderijen exposeerde.

Martinez is echter al in april en mei te zien in de bibliotheek in San Nicolas en Oranjestad; haar expo heeft de naam *Dorna bo sinti cu bo alma*. In maart en april is in beide bibliotheken ook het werk van Blarcum te zien. De naam van deze expo beeldende kunst is *Fragil*.

Union di Organisacionnan Cultural Arubano (UNOCA), de Unie van Arubaanse Culturele Organisaties publiceerde een voorlopig programma voor 1995, wijzigingen voorbehouden, dat veel variatie geeft. Deze unie houdt zich bezig met het beheer en de bestemming van de Nederlandse financiële hulp voor de culturele ontwikkeling op Aruba. Zo wordt eind van de maand in Cas di Cultura het toneelstuk *E Herencia* opgevoerd door het Jeugdtheater. Half april is er een koorfestival *Vosnan Uni* ter gelegenheid van Pasen. En eind april houdt Stimaruba een foto expo van Arubaanse landschappen in de Sociedad Bolivariana.

Verder exposeert Gustave Nouel in het postkantoor San Nicolas in april/mei; in juni zijn er zowel theaterproducties van jongeren als een klassiek gitaarconcert van de bekende gitarist Ivan Jansen gepland. In september zijn er diverse expo's beeldende kunst: Claude Wever in Cas di Cultura en King Lie Kwie in Art en Frames. Voordat het Internationale Dansfestival eind oktober plaatsvindt, zal er in Cas di Cultura de musical *Blanca Nieve* opgevoerd worden.

Tussendoor zijn er dan nog de populaire zondagochtendconcerten bij pianobar La Nota eens per maand. Hoewel deze opsomming lang niet compleet is, geeft het een overzicht van wat er op Aruba te doen zal zijn in 1995. Voor de liefhebber zeker genoeg om aan zijn of haar kunst-trekken te komen.

*■Deze stoel is een van de vele kunstvoorwerpen die te zien waren tijdens de tentoonstelling **Mystery of the Soul** van de Arubaanse kunstenares Osaira Muyale. Zij werkt voornamelijk met driedimensionale objecten: afgedankte gebruiksvoorwerpen die een tweede leven krijgen in de handen van Muyale.*



Twee vrij recente literaire uitgaven

ORANJESTAD — Onderwijsinspecteur en docent Engels, Frank Williams (Aruba 1941), publiceerde eerder vier boeken. In oktober 1994 verscheen van zijn hand een bundel met korte verhalen *'Alma transparente'*. Er zit een verhaal in vele kleine dingen uit het dagelijkse leven, die ons tot les en lering kunnen strekken. Dat is min of meer de samenvatting van de zeventien verhalen die Frank Williams ons voorschotelt. Hiermee beweegt hij zich helemaal in de aloude orale traditie van de *conta cuenta*.

Mild humoristisch soms, een beetje satirisch nu en dan, houdt hij zijn lezers een spiegel voor. Zelf is hij vaak de kritische toeschouwer die als een getrouw verslaggever nauwkeurig observerend vertelt wat hij ziet en hoort, waar hij zich ook bevindt. Zo schildert 'Alma transparente' ons taferelen van Arubaans leven in verleden en heden voor. Frank Williams schrijft nauwkeurig registrerend met aandacht voor de taal. Hij ontmaskert de schone schijn en zoekt naar eerlijkheid achter en door de dingen. Impliciet worden daarbij natuur en mens nogal eens vergeleken, waarbij de laatste het steeds moet afleggen.

Na een heel leven van bewogen voordracht en verheven declamatie van zijn talrijke geschreven gedichten vertrouwde Eduardo Natalio Curet (Dominicaanse Republiek 1916 - Aruba 1995) eind vorig jaar eindelijk toch nog een keuze uit zijn vele gedichten aan het gedrukte papier toe. Hoewel hij al sinds de jaren veertig op Aruba woonde, is hij de Spaanse taal in zijn gedichten trouw gebleven.

Maar zijn tweede vaderland raakte hem diep en als bewijs daarvan zou de uitspraak *'Aruba tocó mi alma de triste peregrino'* als motto voor zijn tweede dichtersleven kunnen dienen. Het eerste lag immers in het verleden tussen de twee wereldoorlogen in het culturele centrum San Pedro de Macorís van de Dominicaanse Republiek.

Nostalgisch heimwee naar de oorsprong en desondanks steeds meer geworteld raken in het nieuwe land van inwoning kenmerkt de poëzie van 'de eeuwige migrant'. De in twee delen opgesplitste bundel *'Abrojos'* beschrijft Dominicaanse en Arubaanse ervaringen en thema's, maar beide worden ze verbonden in de persoonlijke gevoelens van een somtijds timide romanticus, die de melancholieke eenzaamheid van de ziel belijdt. Die wordt beschreven in een zeer moeilijk toegankelijk dichterlijk taalgebruik dat in de traditionele retorica is gedrenkt.

Frank Williams: 'Alma transparente'. Eigen beheer 1994. Eduardo Curet: 'Abrojos'. Santo Domingo: Editora Bóho 1994.

'Toch naar het carnaval'

Arubaans jeugdboek van Richard Piternella

ORANJESTAD — In 1987 publiceerde Richard Piternella (1950) zijn eerste jeugdroman 'Niet huilen bij de zee' over het toen en nu trouwens nog actuele probleem van de ongewenste tienerzwangerschap. De roman was bij de boekhandels al snel uitverkocht. Maar via de bibliotheek wordt het verhaal nog veel in het voortgezet onderwijs gelezen; al dan niet 'voor de lijst'. In een interview vertelde Richard toen al zijn plannen voor een tweede roman, dit keer voor jongere kinderen.

"Het zal gaan over een gezin waarin plotseling bepaalde nare dingen gebeuren. Het zal zich in de carnavalstijd afspelen," zei hij. Nu, acht jaar later, is het boek er. Het is een modern, leesbaar verhaal over een ongewoon onderwerp. De lezer moet zich niet laten afschrikken door de wat knullig-ouderwetse titel: 'Toch naar het carnaval'.

De hardwerkende vader is een heel dominante persoon in het gezin Mabon. Hij houdt vrouw en kinderen zo kort en leeft zo zuinig dat er nooit geld voor iets gezeiligs is. Twee vrouwen zijn er daarom al bij hem weggelopen. Naar het carnaval gaan kijken of er aan deelnemen is er al helemaal niet bij voor de zes kinderen die de vader van drie verschillende vrouwen heeft.

De derde vrouw besluit haar familie in Bonaire op te zoeken en daar carnaval te gaan vieren. 'Over mijn lijk!', schreeuwt vader. Maar moeder zet door en als vader dan letterlijk 'dood' neervalt, stapt ze gewoon over zijn lichaam heen naar buiten, zegt niets anders dan 'Komediant' en vertrekt voor een hele week.

Intussen zitten de kinderen met het lichaam van hun vader. Ze besluiten het naar de schuur te slepen en daar zolang op te bergen, en zelfstandig het huishouden aan te pakken tot moeder terug is om maatregelen te nemen. Ze gaan voor het eerst carnaval vieren, komen op een verjaardagsfeest terecht en beleven allerlei avonturen.

Het einde van het verhaal is nog heel verrassend, hoewel de aandachtige lezer het al heeft zien aankomen. Aan de oppervlakte geeft het boek gewoon een spannend kinderverhaal over avonturen tijdens carnaval; wie daar door heen kijkt leest over het thema van verstoorde familierelaties. *Amsterdam: Leopold 1995 (ISBN 90 258 4293 3). Voor kinderen van 10 jaar en ouder.*